

Violetta Kopińska, Hanna Solarczyk-Szwec, *Bürgerbildung in Polen, Hamburgerstudentente Sozialwissenschaften, Hamburg 2016, ss. 200.*

Książka Violetty Kopińskiej i Hanny Solarczyk-Szwec *Bürgerbildung in Polen*, której tytuł w tłumaczeniu brzmi *Edukacja obywatelska w Polsce*, to wartościowe i bogate opracowanie prezentujące wybrane zagadnienia edukacji obywatelskiej w Polsce na potrzeby dydaktyki akademickiej i pozaszkolnej. Recenzowana publikacja ukazała się jako 7. tom w serii Hamburgskich Tekstów do Studiowania Dydaktyki i Nauk Społecznych w formie ebooka, który jest dostępny pod adresem: <http://epub.sub.uni-hamburg.de/epub/volltexte/2017/74593/> na serwerze Uniwersytetu w Hamburgu i tamtejszej Biblioteki Uniwersyteckiej.

Publikacja składa się z pięciu rozdziałów poprzedzonych wstępem Tilmana Grammesa – redaktora naczelnego serii. W pierwszym rozdziale Autorki poruszają kwestię historyczno-politycznych uwarunkowań rozwoju edukacji obywatelskiej w Polsce podkreślając, iż tematyka ta nie jest często poruszana w literaturze pedagogicznej i dyskusjach oświatowych w Polsce. W swoich analizach Autorki zwracają uwagę na odległe tradycje idei wychowania obywatelskiego sięgające czasów KEN oraz na ich rozwinięcie na przełomie XIX i XX wieku. Szczególnie miejsce poświęcono edukacji po 1989 roku, w niej upatrywano podwalin do budowania struktur społeczeństwa obywatelskiego. W rozdziale tym przeanalizowano zmiany zachodzące w życiu społecznym i w konsekwencji w edukacji obywatelskiej, nawiązano do jej celów i funkcji. Rozdział uzupełnia dokumentacja zawierająca informacje nt. polskiego systemu edukacji, siatki godzin w liceum ogólnokształcącym oraz Konsensu z Beutelsbach, który stanowi teoretyczną podstawę dla edukacji obywatelskiej w Niemczech.

Rozdział drugi przedstawia kluczowe kwestie związane z realizacją edukacji obywatelskiej w szkole. W tekście wprowadzającym V. Kopińska prezentuje edukację obywatelską realizowaną w ramach nauczania przedmio-

towego oraz poza nauczaniem przedmiotowym (samorząd uczniowski, rada szkoły) w kontekście demokracji partycypacyjnej. Treści te zostały zilustrowane przykładami z praktyki: podstawą programową wiedzy o społeczeństwie dla szkół ponadgimnazjalnych, omówieniem programu i podręcznika Arkadiusza Janickiego, *W centrum uwagi*. Rozwinięciem treści tego rozdziału jest analiza dyskursu prasowego w Polsce na temat uchodźców.

Rozdział trzeci zawiera transkrypcję lekcji z przedmiotu wiedza o społeczeństwie w języku niemieckim i polskim, poprzedzoną opisem środowiska szkolnego oraz nauczyciela. Zamieszczenie transkrypcji w dwóch językach, jak czytamy we wstępie, ma służyć analizom jakościowym na zajęciach dydaktycznych, na których spotykają się Polacy i Niemcy.

W rozdziale czwartym zaprezentowano wyniki badań na temat kompetencji społecznych i obywatelskich w podstawach programowych kształcenia ogólnego na wszystkich etapach kształcenia. Znaleźć tu można między innymi odwołanie do rezultatów badań w ramach projektu International Civic and Citizenship Study oraz do Diagnozy społecznej 2015. Szczególnie wartościowe są wyniki badań własnych Autorów, które pozwalają stwierdzić, iż w podstawach programowych przeważają wymagania odnoszące się do obszaru wiedzy. Trudno natomiast znaleźć wśród nich efekty uczenia się, które dotyczą rozwijania kompetencji związanych z współpracą, komunikacją, autonomią, krytycznym myśleniem, odpowiedzialnością oraz partycypacją obywatelską, czyli tych, które pełnią ważną rolę w budowaniu demokracji, pozwalają na krytyczne myślenie i zmianę otaczającej rzeczywistości. W świetle prezentowanych wyników okazuje się, że partycypacja obywatelska i aktywność w sferze publicznej nie jest wspierana w edukacji szkolnej na poziomie podstaw programowych. Rozważania w tym rozdziale uzupełniają dokumentacja dotycząca egzaminu maturalnego z wiedzy o społeczeństwie.

Ostatni rozdział zatytułowany „Organizacje pozarządowe i kształcenie obywatelskie młodzieży i dorosłych” prezentuje pozaformalne kształcenie obywatelskie w Polsce. Dużą rolę w tym obszarze przypisuje się organizacjom pozarządowym, które chętnie podejmują złożone problemy, niejednokrotnie marginalizowane przez instytucje państwowe. Reagując szybciej i efektywniej, lepiej dostosowują się do potrzeb społecznych. Autorki prezentują w publikacji wyróżniające się instytucje tego typu, w tym m.in. Centrum Edukacji Obywatelskiej. W dokumentacji znalazło się też omówienie „Debaty Oksfordzkiej” jako pozalekcyjnej formy edukacji obywatelskiej oraz Towarzystwa Historycznego, skupiającego m.in. nauczycieli WoS oraz wydającego czasopismo „Wiadomości Historyczne z Wiedzą o Społeczeństwie”.

W części końcowej publikacji odnajdujemy słownik zawierający terminologię związaną z edukacją obywatelską. Warto byłoby uzupełnić go o takie pojęcie jak obywatelskość. Poza tym zamieszczono polecaną literaturę w j. polskim, angielskim i niemieckim.

O walorach recenzowanej książki stanowi głównie aktualność podjętej problematyki, połączenie refleksji naukowej z przykładami z praktyki oraz możliwość zastosowania dydaktycznego. Jest to pierwsza tego rodzaju w publikacja o edukacji obywatelskiej w Polsce w j. niemieckim, co nadaje pracy walory oryginalności. Warto byłoby przygotować tę publikację także w polskiej wersji językowej do wykorzystania w edukacji interkulturowej.

Dorota Gierszewski